

Meddelelse om et Psalterium, som fordum var i norsk Eje.

Af

Ellen Jørgensen.

I Berlins Kobberstiksamling findes under Signaturen 78 A 8 et Psalterium, som rundt om i Kalenderen og paa Bogens sidste Blad har Optegnelser fra det 13de og 14de Aarhundrede, der ikke blot viser, at Haandskriftet paa den Tid var i Norden og i den norske Kongeslægts Eje, men i sig selv har historisk Værd, idet de giver os norske Kongers og Ærkebiskoppers Dødsdage tillige med andre historiske Data i gammel Overlevering og, som det synes, fra god Kilde; vi skal senere se, at der er Sandsynlighed for, at Bogen har tilhørt Margrete Skuledatter, Kong Haakon Haakonsøns Hustru, og at de ældste Optegnelser kan stamme fra hende eller fra den Mand, der førte Pennen for hende.

Det vil være nødvendigt til en Begyndelse at sige nogle Ord om Haandskriftet, dets Tekst og Udsmykning¹⁾. Bogens Materiale er Pergament, den har 158 Blade, der maaler 29 × 19,5 cm. Teksten, som er ordnet i to Spalter, er skrevet i den store faste Minuskel, der saa ofte

¹⁾ Haandskriftet er nævnt i Forbigaaende af Strzygowski (Iconographie der Taufe Christi) og Haseloff (Eine thüringisch-sächsische Malerschule des 13. Jahrhunderts).

ses i det 13de Aarhundredes prydelige Bøger, specielt i Pragtpsalterierne; Miniaturer, større og mindre Initialer i stort Tal smykker Bogen.

I Korthed er Teksten følgende:

Bl. 1'—7 Kalender.

Bl. 7'—8 Komputistisk Stof.

Bl. 14'—128 Davids Salmer.

Bl. 128—136' Cantica, der i Psalterierne sædvanlig følger efter Davids Salmer og slutter med canticum s. Symeonis: Nunc dimittis.

Bl. 136'—137 Gloria in excelsis, Alfabetet, Pater noster, Symbolum 12 apostolorum (∴ Trosbekendelsen, hvis enkelte Artikler lægges Apostlene i Munden en for en).

Bl. 137' Quicumque vult.

Bl. 139 Litaniet.

Bl. 141'—142' Orationes (en Række gamle Bønner, der jævnlig optages i Psalterierne).

Bl. 143—158' Cursus s. Marie (∴ Jomfru Marie Tider).

Bogens Miniaturer røber kun ringe Kunst; de staar langt under Billederne i andre Psalterier, som har været i nordisk Besiddelse i det 13. Aarhundrede, Gl. kgl. Saml. 1606 4to og Thott 143 fol. i det kgl. Bibliotek i København og Egerton 2652 i British Museum; men den tunge Stil i Berlinermanuskriptet, de svære Konturer, den fremherskende grønne og brune Farve giver Billederne en egen Karakter, der gør, at man husker dem og vil genkende dem blandt mange; vi finder i Haandskriftet foruden Kalenderbladenes Dyrekredsstillinger og Maanedsbekæftigelsesbilleder (Bl. 1'—7) 14 Billeder med nytestamentelige Emner altid to og to paa en tvær-

delt Side (Bl. 8'—14)¹⁾, endelig Initialer til Salmerne „Beatus vir“, „Dominus illuminatio mea“, „Dixi custodiam“, „Quid gloriaris“, „Dixit insipiens“, „Salvum me fac“, „Exultate“, „Cantate“, „Domine, exaudi“, „Dixit dominus“. Medens en nærmere Billedbeskrivelse maa falde uden for denne Meddelelses Ramme, vil det være nødvendigt at fæste Opmærksomheden ved Initialet til Ps. 101: „Domine, exaudi orationem meam“, der her er gengivet Side 222. Vi lægger Mærke til de tre Skikkelser foran den velsignende Christus: Dronningen, Kongen og den tredje unge Person, — og erindrer, at man undertiden i middelalderlige Psalterier i Initialet til Ps. 101 ser Bogens Ejer eller Ejerinde i Bøn²⁾.

Foreløbig maa dog Spørgsmaalet om, hvem der ejede Haandskriftet, træde tilbage for Proveniensundersøgelsen, og i denne Sag er da at sige, at saavel Miniaturerne (Initialernes Billedskema og Maanedsbekæftigelsesbilledernes Motiver) som Kalender og Litani med deres engelske Helgennavne henviser Bogen til England³⁾,

¹⁾ Bl. 8' Bebudelsen. Fødselen — Bl. 9' Englene hos Hyrderne. De hellige tre Konger. — Bl. 10' Fremstillingen i Templet. Christi Daab. — Bl. 11' Fristelsen. Lazari Opvækkelse. — Bl. 12 Indtoget. Fodvasken. — Bl. 13' Nadveren. Christus gribes i Gethsemane Have. — Bl. 14 Korsfæstelsen. Korsnedtagelsen.

²⁾ A. Goldschmidt: Der Albanipsalter in Hildesheim 21.

³⁾ Berlinerpsalterens Initialbilleder, sammenlignede med Initialscener i en Række Manuskripter i British Museum. Jfr. Goldschmidt: Der Albanipsalter. — Psalterens Maanedsbekæftigelsesbilleder, sammenlignede med Manuskripter i British Museum og med Clm 835 i München. — I Kalenderen nævnes Ealphege, Dunstan, Augustin, Osgitha, Nectan, Alban, Swithun, Kenelm, Oswald, Fretheswitha, Eadmund, Birinus, Thomas. I Litaniet forekommer Thomas, Alban, Oswald, Kenelm, Eadmund, Augustin, Swithun, Dunstan, Guthbert, Birinus og Sattivola. — Strzygowski omtaler med et Ord eller to Berlinerpsalteren under Kapitlet: „Die deutsche Kunst: das 13. Jahr-

derom kan der ikke herske Tvivl, hvorimod det vil have sin Vanskelighed nærmere at stedfæste Haandskriftet inden for Englands Grænses. I det 13de Aarhundredes

Cod. Berol. 78 A 8 Bl. 93.

Psaltere, skrevne til Brug for fyrstelige og adelige Slægter, vil Kalender og Litani ofte have en almindelig,

hundert (Iconographie der Taufe Christi 51); Haseloff (Eine thüringisch-sächsische Malerschule 113) tvivler om Haandskriftets tyske Herkomst: „Letztere ist wieder ganz rohe Arbeit, überdies wohl nicht deutschen Ursprunges (englisch?)“.

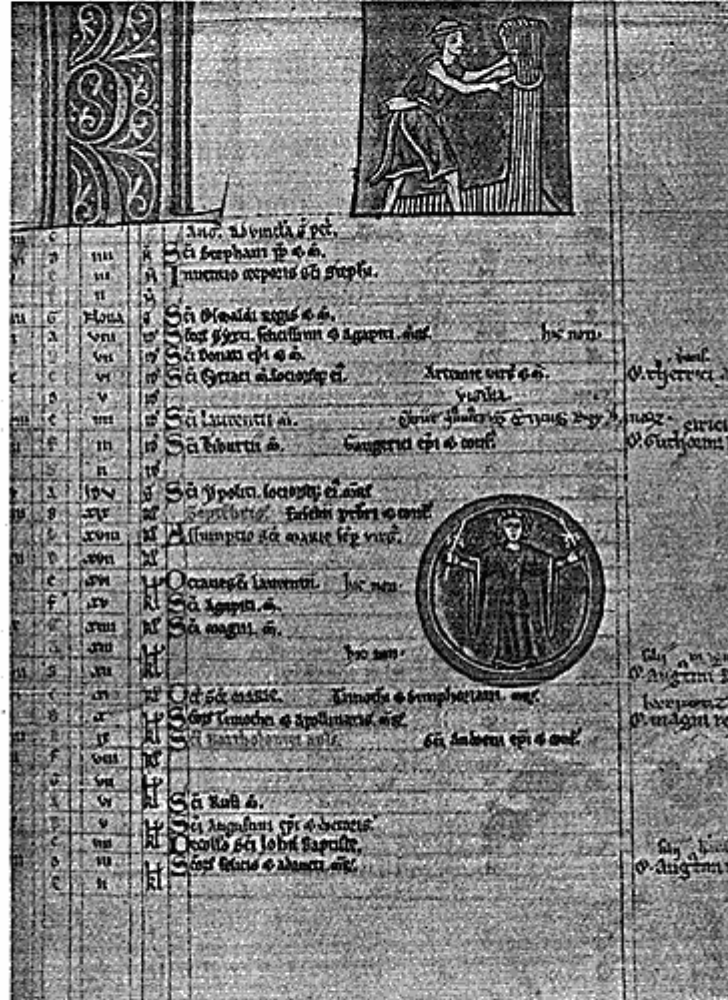
ganske farveløs, for ikke at sige vilkaarlig Karakter¹⁾, og jeg tør ikke efter megen Prøvelse af dette Stof drage nogen bestemt Slutning med Hensyn til Berlinerpsalterens nærmere Stedfæstelse²⁾.

Bedre og sikrere Materiale synes de ejendommelige grove Miniaturer at byde, og det træffer sig saaledes, at der i British Museum findes et Psalterium fra det 13de Aarhundrede (Lansdowne 420) med Miniaturer af ganske samme Karakter. Vi møder her i Fremstillingerne af de forskellige Arbejder gennem Aarets Maaneder paafaldende Overensstemmelse i Enkeltheder, vi finder helt igennem samme svære Konturer, samme tunge Tegning og i nogen Maade samme Farvevalg. Lansdownemanuskriptet har en Kalender med bestemt Lokalpræg, der viser, at Psalteriet var skrevet til Brug for St. Paul's i London. Om Bogen var skrevet og smykket inden for denne Kirkes Mure, kan ikke siges, thi Bøgerne fra St. Paul's skal være splittede, og Kendskabet til engelske Skriveskoler i det 13de Aarhundrede, Studiet af engelsk Miniaturkunst er kun i sin Begyndelse. Hellere end at vove slet underbyggede Hypoteser maa vi nøjes med at pege paa den simple Kendsgerning, at Miniaturerne i det Psalterium, som i det 13de og 14de Aarhundrede var i norsk Eje, viser nært Slægtskab med et illumineret Manuskript, der hørte hjemme i St. Paul's i London.

¹⁾ Jfr. Haseloff 4.

²⁾ At forsøge nærmere Proveniensbestemmelse paa Grundlag af Cursus s. Marie, der ikke lød fuldstændigt ens i de forskellige Stifter, kunde have metodisk Interesse, men jeg har ikke prøvet den Vej, da det nødvendige Stof ikke staar til Raadighed (jfr. *The Prymer or Lay-Folk's Prayerbook* edited by H. Littlehales 1895. Introduction by Edm. Bishop 1897).

Vi [kommer nu til de Noter, der til forskellig Tid indførtes i Manuskriptet — dels nekrologiske Noter i Kalenderen, dels et Par Indskrifter paa Bogens sidste

Cod. Berol. 78 A 8 Bl. 5.

Blad. Der findes ialt 31 Dødsnoter under Kalenderens forskellige Datoer; de fleste hidrører fra en og samme Haand, der ved det 13de Aarhundredes Midte har skrevet dem i Margin til venstre for Kalenderkolonnen, altsaa i ydre Margin paa alle Versosider, i indre Margin

paa alle Rectosider. Som en Følge af at Psalteriets Blade er blevne beskaarne, er Noterne paa Versosiderne mutilerede, hvilket dog ikke volder nogen Vanskelighed med Hensyn til Tolkningen. Fem Dødsnoter hidrører fra yngre Hænder eller een yngre Haand, de stammer i hvert Fald alle fra samme Tid (det 14de Aarhundrede), og fælles Skriftræk forener dem med Konsekrationsbønnen Bl. 158', i hvilken der bedes for Kong Haakons og Hertuginde Ingeborgs Sjæle („pro anima Haquini regis et pro anima patris mei et matris mee I. ducisse“). Fra samme Tid er atter Noter under Konsekrationsbønnen, Bogens sidste Optegnelse, der viser, at Haandskriftet Aar 1362 var i Tyskland og ikke mere i nordisk Besiddelse.

De nekrologiske Noter paa Kalendersiderne (Bl. 1'—7) og Optegnelserne Bl. 158' er disse¹⁾:

- Bl. 1'. ¹/₁ [Obitus H] aconis regis, filii S. regis²⁾.
²⁰/₁ [Obitus H] aconis comitis³⁾.
²²/₁ Obiit dominus Benedictus nobilis regis Svecihe(!)
²⁶/₁ [Obitus A] ugustini archiepiscopi⁴⁾.
- Bl. 2. ⁴/₂ *Obitus* Ingonis regis, filii Haraldi regis⁵⁾.
⁵/₂ *Obitus* Guthormi archiepiscopi⁶⁾.

¹⁾ Noterne er gengivne diplomatarisk; kun har jeg søgt at gennemføre en vis Consequens i Anvendelsen af store og smaa Bogstaver, som i Haandskriftet bruges uden Plan.

²⁾ Haakon Sverresøn † 1203 (Munch: Det norske Folks Historie I d 460).

³⁾ Jarl Haakon Galen † 1214: Jarlens Dødsdag nævnes ikke (Munch I d 557).

⁴⁾ Ærkebiskop Eystein † 1188 (Storm: Monumenta 189).

⁵⁾ Inge, Harald Gilles Søn, † 1161 (Munch I c 906).

⁶⁾ Ærkebiskop Guttorm † 1224; det islandske Nekrologium SRD. II 502 har Datoen 6. Februar (Munch I d 667).

- ²⁵/₃ *Obitus Johannis archiepiscopi*¹⁾.
 Bl. 2'. ⁹/₃ [Obitus Su] eri regis²⁾.
²⁴/₃ [Obitus Si] gwardi regis, Jorsalasigurds³⁾.
 Bl. 3. ⁷/₄ *Obitus Thores erikibiscups*⁴⁾.
²³/₄ *Obitus Ingonis regis B.*⁵⁾.
³⁰/₄ *Obitus Haquini illustris regis junioris Norwegie*⁶⁾.
 Bl. 3'. ²/₅ [Obitus Er] ici archiepiscopi⁷⁾.
²³/₅ [Obitus Scu] lonis comitis⁸⁾.
 Bl. 4. ¹⁵/₆ *Obitus Magni reg[is]*⁹⁾.
¹⁷/₆ *Obitus illustrissime Ingiborge ducis[se] Swceorum (!)*¹⁰⁾.

¹⁾ Ærkebiskop Jon † 1157; det islandske Nekrologium har Datoen 24. Februar (Munch I c 878).

²⁾ Sverre † 1202 (Munch I d 389).

³⁾ Sigurd Jorsalfare † 1130; i det islandske Nekrologium er Dødsdagen 26. Marts (Munch I c 711). Textens Forkortelse er tydet af Dr. Kr. Kålund.

⁴⁾ Ærkebiskop Thore II † 1230 (Storm: Monumenta 190).

⁵⁾ Inge Baardson † 1217 (Munch I d 572).

⁶⁾ Haakon V † 1319. Hans Dødsdag angives i andre Kilder at være den 8. Maj (Munch I f 641).

⁷⁾ Ærkebiskop Erik † 1213 (Munch I d 558). I Nekrologiet fra St. Victor læses under 3. Maj: Anniversarium sollempne venerabilis memorie domini Henrici, Norwegiensis archiepiscopi canonici nostri professi de cujus beneficio habuimus CC libras.

⁸⁾ Hertug Skule døde den 24. Maj 1240 efter Haakon Haakonsons Saga. (Norges Kongesagaer, oversatte af Munch II 388—389.)

⁹⁾ Magnus Erlingsøn † 1184 (Munch I d 175).

¹⁰⁾ Hertuginde Ingeborg, som lever meget tilbagetrukket i 1350erne (et Par Gange giver hun Gaver til Klostre, og et Par Gange nævnes hendes Navn i Dokumenter), udsteder den 28. Juni 1360 en Kvittering for et Fogedregnskab, og derefter er der Tavshed om hendes Navn; man har da formodet, at hun er gaet bort ved denne Tid. Efter Optegnelsen her i Datterens Psalterium synes hun at være død den 17. Juni 1361. (Munch II a 859. Suhm: Historie af Danmark XIII 413.)

- ¹⁹/₆ *Obitus* Erlingi co[mitis] ¹).
- Bl. 4'. ⁷/₇ [*Obitus* Ha] conis regis, [fil]ii Sigwardi regis ²).
- Bl. 5. ⁸/₈ *Obitus* Therrici ar[chi]prioris ³).
- ¹⁰/₈ *Obit* illustris Ericus rex Danorum ⁴).
- ¹¹/₈ *Obitus* Guthormi regis, Eirici c[omit]is ⁵).
- ²¹/₈ *Obitus* Augustini re[gis], filii Magni ⁶).
- ²³/₈ *Obitus* Magni reg[is] bærfoetz ⁷).
- ³⁰/₈ *Obitus* Augustini r[egis], filii Haral[ldi] ⁸).

¹) Erling Skakke † 1179 (Munch I d 103).

²) Haakon Sigurdson Herdebred faldt i Slaget ved Sekken 1162 en Søndag. Maanedsdagen angives ikke, rimeligvis var det Maj eller Juni. Saaledes Munch I c 915. I Anledning af den i Psalteren givne Dato 7. Juli bør bemærkes, at den 7. Juli i Aaret 1162 faldt paa en Lørdag.

³) Ærkebiskop Thore I † 1214 (Munch I d 558). Jfr. norsk historisk Tidsskrift 3. 3. 405. Ogsaa Nekrologiet fra St. Victor nævner den 8. August som Thores Dødsdag. Der er ingen Tvivl om Læsemaaden: archiprior, ej heller om, at archiprior maa være identisk med archiepiscopus, men Ordet er enestaaende i den Betydning. I Absalons Testamente finder man Titlen: archipræsul.

⁴) Erik Plovpenning † 1250. Psalteriets Ejerinde ved det 14de Aarhundredes Midte mindedes saaledes ikke blot sin Moder, Hertuginde Ingeborg, og sin Morfader, Haakon V, men ogsaa Haakon V's Morfader, Kong Erik af Danmark, som i det 13de Aarhundredes Slutning og i Begyndelsen af det 14de Aarhundrede havde en vis Navnkundighed, idet han betragtedes som Helgen og Martyr.

⁵) Kong Guttorm † 1204 (Munch I d. 470). — Formodentlig Erik Jarl, Sigurd Munds Søn, † 1190. Hans Dødsdag synes ikke at være kendt fra andre Kilder (Munch I d 221).

⁶) Eystein, Magnus Barfods Søn, † 1122. Der er Usikkerhed med Hensyn til Eystein Magnussøns Dødsdag, snart nævnes den 29. August, snart den 21. August (Munch I c 663).

⁷) Magnus Barfod † 1103. Andre Kilder angiver den 24. August som Dødsdag (Munch I c 551—552).

⁸) Eystein, Harald Gilles Søn, † 1157. Snart nævnes den 21. August, snart den 29. August som Dødsdagen; jfr. Note 6. (Munch I c 663, 889.)

- Bl. 5'. ^{18/9} Obiit *dominus* Karulus, quondam Sigtrugi filius, nobilis miles Swecie.
^{23/9} [Obitus O]lawi regis bonda, [fil]ii Haralldi regis¹⁾.

- Bl. 6. ^{9/10} *Obitus* archiepiscopi Petri²⁾.
^{25/10} *Obitus* Magni regis goda, filii beati Olawi³⁾.

- Bl. 6'. ^{13/11} [Obitus] Magni regis, filii Sigwardi regis⁴⁾.

- Bl. 7. ^{14/12} *Obitus* Haralldi regis, filii Magni⁵⁾.

- ^{22/12} *Obitus* Olavi regis lilii (!) Magni berfo[*tar*]⁶⁾.

Bl. 158'. [S]uscipere digneris, *sancta trinitas*, hos psalmos consecratos quos ego misera et peccatrix cupio decantare in honore nominis tui et in honore *sancte* Marie virginis et omnium *sanctorum tuorum* pro me misera peccatrice et pro anima Haquini regis et pro anima *patris* mei et matris mee I. ducisse et pro animabus fratrum meorum et sororum meorum et consanguineorum meorum. Suscipe, clemens et misericors deus, hanc oblationem psalmodum, quam ego peccatrix tibi humiliter offero, et quicquid aures tue pietatis pulsavero, michi misericorditer concede. Tu enim corda omnium nosti, tu scis quid michi expediat. Concede ergo ut hec oblatio psalmodum ad salutem tam corporis quam anime proficiant, propinquisque meis vivis prosint ad veniam et defunctis ad requiem sempiternam. Amen⁷⁾.

¹⁾ I Følge andre Kilder døde Olaf Kyrre den 22. September (Munch I c 457).

²⁾ Ærkebiskop Peter † 1226. (Storm: Monumenta 189.)

³⁾ Magnus den Gode † 1047 (Munch I c 158).

⁴⁾ Efter Sagaen skulde den 12. November 1139 være Dagen for Magnus den Blindes Død (Munch I c 793—794).

⁵⁾ Harald Gille † 1136 (Munch I c 777).

⁶⁾ Oluf, Magnus Barfods Søn, † 1115 (Munch I c 658).

⁷⁾ Konsekrationsbønner af denne Art i faste Formler findes ofte i Psalterierne. I British Museum Additional Ms. 21927 Bl. 12' læses: „Oratio ante psalmos. Suscipere dignare, domine deus omnipotens, hos psalmos consecratos quos ego indignus peccator decantare cupio in honore nominis tui — —“ etc. I British Museum Harleian Ms. 5309 Bl. 1': „Recitante psalterium. Suscipere dignare, domine sancte pater omnipotens

Istum librum legavit dominus Hinricus de Itzendorpe, miles, religiosus in Christo virginibus in Buxtehuda sub annis domini millesimo CCCLXII^o in vigilia beate Marie virginis annunciacionis in remedium sue anime¹⁾.

Dødsnoterne i Berlinerpsalteren giver ofte Datoer afvigende fra anden Overlevering, afvigende fra Sagaerne og fra allerede kendte Obituarer, men jeg har i de fleste Tilfælde indskrænket mig til at paapege Uoverensstemmelsen uden at forsøge et Valg mellem de forskellige Efterretninger. Obituarnoter kan lige saavel som andre historiske Optegnelser indeholde Fejl, ja var i ikke ringe Grad udsatte for Smaafejl og Forskydninger, hvad enten Noten indførtes snart efter Dødsfaldet, men Manden var

eterne deus, hos psalmos consecratos et has orationes quas ego indignus famulus tuus et peccator decantare cupio in honore nominis tui — —“ etc. I København kgl. Bibliotek Thott 143 fol. Bl. 13' er følgende Konsekrationsbøn: „Suscipere digneris, sancta trinitas, hos psalmos consecratos quas ego miserrima atque peccatrix cupio decantare in honore nominis tui et in honore sancte Marie virginis atque omnium sanctorum tuorum pro me misera peccatrice atque pro anima Byrgeri ducis atque pro animabus fratrum meorum atque sororum meorum et omnium consanguineorum meorum atque omnium fratrum atque sororum atque familiarium ordinis nostri — —“ etc.

I Berlinerpsalteren lyder Konsekrationsbønnen i Hertuginde Ingeborgs Datters Navn. Den følgende Note, der røber, at Bogen er kommen til Tyskland, gør det mest sandsynligt, at denne Datter er Euphemia, gift med Albrecht af Mecklenburg; det synes mindre rimeligt, at Birgitta, Hertuginde Ingeborgs Datter i Ægteskabet med Knud Porse, har ejet Psalteren; Birgitta Knudsdatter var gift med Stormanden Jon Haf-torsøn i Norge. Konsekrationsbønnen er skreven efter den 17. Juni 1361, siden Bønnen lyder for Hertuginde Ingeborgs Sjæl.

¹⁾ Det er ikke muligt at sige, hvorledes Psalteriet er kommet fra Hertuginde Ingeborgs Datter til Ridderen Hinricus de Itzendorpe, som jeg forgæves har søgt i nordiske og nordtyske Kilder. Den Landsby, efter hvilken Ridderen kaldes, ligger i Ostfriesland nær Kysten indenfor Norderney, mens Buxtehude ikke er

død fjernt fra det Sted, hvor hans Død optegnedes, eller Dødsnoten ikke var samtidig, men ene given ved mundtlig Tradition eller overført fra et Kalendarium til et andet. Exempelvis finder man i Lund Domkirkes Mindebog Roskildebispens Peder Jakobsøns Død under 20. Maj, men i Egerton Ms. 2652 i British Museum, en Psalter, der indeholder mange Obituarnoter vedrørende Jakob Sunesøns Slægt og Folkungeætten, er den 18. Maj hans Dødsdag¹). Ærkebisp Eskil mindedes i Lund den 6. September, men i Abbaye de Saint Père-en-Vallée den 7. September²). I Følge Ribenekrologiet er Magister Nicolaus Rufus død den 10. Maj, hvorimod hans Aartid i St. Geneviève holdtes den 11. Maj; men hertil er rigtignok at bemærke, at Aartider fastsættes med megen Vilkaarlighed, og at Kirker og Klostre undertiden ordnede Obituarnoterne efter et eget System, saaledes som Løgum Kloster, der i det mindste i det sent middelalderlige Nekrologium (AM. 868 4to) har samlet en Del fremmede fyrstelige Navne under Kalendæ, Nonæ og Idus i forskellige Maaneder; blandt disse findes ved 1. Januar „Philippus comes“, det er utvivlsomt Birger Jarls Søn Philip Jarl, som døde i Norge i Aaret 1200 — den 3. Januar, om vi holder os til Sagaen, — den 8. Januar,

langt fra Hamburg. Klosteret, som var grundlagt i det 12te Aarhundrede, laa i Verden Stift og beboedes af Benediktinerinder. (Schleswig H. L. Regesten I p. 107 Nr. 204. — H. Hoogeweg: Verzeichniss der Stifter und Klöster Niedersachsens vor der Reformation 23—24.)

Ligesaa lidt ved man, i Følge Professor Springers Udtalelse, ad hvad Vej Haandskriftet er naaet fra Buxtehude til Kobberstikkabinettet paa Musæumsøen.

¹) Noten er nu, som de fleste Noter i Egerton Ms. 2652, ulæselig, men er i sin Tid læst af Aug. W. Franks, hjulpen af Bond og E. M. Thompson. (Archæologia XLVI.)

²) Obituaires de la province de Sens II 194.

om vi skal tro Noten i Egertonpsalteren, der, som ovenfor nævnt, har en Række Optegnelser om Folkungeættens Dødsdage¹).

Dødsnoternes Kildeværdis vil for en stor Del bero paa deres Proveniens, og naar Berlinerpsalterens nekrologiske Optegnelser tør kræve Opmærksomhed fremfor de Obituarer af usikker Herkomst, som man hidtil har maattet bygge paa, er det, fordi Bogen har været i Sverreættens Eje vistnok gennem flere Slægtled.

Hertuginde Ingeborgs Datter — sandsynligvis Hertuginde Euphemia af Mecklenburg — har ved det 14de Aarhundredes Midte haft Psalteren, og efter Tidens Skik synes Bogen at være kommet til hende ved Arv, thi de Dødsnoter, der er skrevne ved Midten af det 13de Aarhundrede, kredser om Slægten, nævner dem, der i gammel Tid bar Kongenavn i Norge, taler om Sverres sejrende Æt og Birkebejnerne (Erik Jarl, Jarl Haakon Galen), men tier om de Baglerkonger, som nys er døde. Kun een Mand af Sverreættens Modstandere har fundet Plads i Bogen nemlig Hertug Skule, og Noten om hans Død er den yngste af Dato blandt alle disse ældre Dødsnoter. Den Tanke slaar ned, at Bogen har tilhørt Skules Datter, Margrete, Haakon Haakonsøns Hustru, og Initialbilledet til Ps. 101 maa støtte denne Formodning, idet det lærer, at Bogen er gjort for en Dronning med hendes kongelige Husbond og unge Søn, thi saaledes tør man vel opfatte den unge Skikkelse i Billedets Baggrund²).

¹) Jfr. L. Weibull i H. T. S. 2. 183. — A. Molinier: Les obituaires français au moyen âge. Paris 1892. Kapitlet: Critique des obituaires.

²) Reinsættens Datter vilde vel gerne mindes Norges Ærkebisper, af hvilke de 7 første er indskrevne i Bogen, afsluttende med

Berlinerpsalteren yder dog mere end nogle nekrologiske Notitser. Bogen selv, en af de meget faa udlandske billedsmykkede Bøger, der er bevaret fra Norge, har som saadan Interesse; den er ligesom Kongedatteren Christinas Psalter (Gl. kgl. Saml. 1606 4to) et Vidnesbyrd om Kultur i Haakon Haakonsøns Hus, og den er tillige et Minde om Forbindelsen mellem England og Norge i denne Konges Tid, da Sendemænd gik frem og tilbage mellem Henry III, Haakon Haakonsøn og Skule Jarl og bragte Gaver med, da engelske Klosterkolonier i Norge foranledigede Rejser, da Nordmænd paa videre Farter lagde Vejen om ad England, og mange Skibe for i Handelsfærd mellem Landene, hvorved en kulturel Paavirkning muliggjordes, hvis Spor Forskningen med Iver søger¹⁾. Og endnu eet. Eftersom den middelal-

Ærkebiskop Thore II. Saa meget følte Margrete sig knyttet til sin Slægts gamle Egn, at hun efter Kong Haakons Død drog til Fædrengaarden Rein ved Trondhjem til det af Hertug Skule grundede Kloster, hvor hun levede sin sidste Tid (Norsk historisk Tidsskrift 3. 4. 228—229). — Det bør bemærkes, at Noten om Ærkebiskop Eystein ikke nævner ham som Helgen. Ærkebiskop Thore havde paa et Provincesconcilium i 1229 helgenkaaret Kirkens Forkæmper, Sverres gamle Fjende, men Henvendelsen til Kurien om at faa ham kanoniseret førte ikke til noget Resultat, sagtens paa Grund af Modstand fra Kongeslægtens Side (L. Daae: Norges Helgener 170—176).

¹⁾ A. Bugge: Handelen mellem England og Norge indtil Begyndelsen af det 15. Aarhundrede. Norsk historisk Tidsskrift 3. 4. 1. ff. — Diplomatarium Norvegicum XIX Nr. 112 ff. — H. G. Leach: The relations of the Norwegian with the English church. Proceedings of the American academy of arts and sciences XLIV Nr. 20. — H. Fett: Billedhuggerkunsten i Norge under Sverreætten.

Her vil være Lejlighed til at gøre opmærksom paa nogle norske Noter i et Psalterium (British Museum Harleyan Ms. 745), der oprindeligt var skrevet til Brug for Henry III (Bl. 162: Scripsit hunc librum Thomas de Langlei in usum Hen-

derlige Arkæologi og Kunsthistorie arbejder med stedse klarere Forstaaelse af det Sammenspil, der en Gang fandt Sted ikke blot mellem Litteratur og Billedkunst, men mellem Billedkunstens forskellige Former, kunde det engelske Haandskrift være Forskningen i Norge til Nytte: den fremmede Bog med de mange Miniaturer, de være saa ringe, som de være vil, rummede fordem Tilskyndelser, for den, der var aaben for Paavirkning¹⁾.

rici tertii regis), og som i det 16de Aarhundredes Begyndelse og senere stadig befandtes i engelsk Eje efter de nekrologiske Optegnelser Vidnesbyrd. I Kalenderen er imidlertid med en tung Haand vel fra det 13de Aarhundrede gjort følgende Tilføjelser: ⁹/₁ Pali primi heremitis. ¹⁰/₁ Britiue virginis. ¹¹/₄ Leonis. ¹¹/₄ Tiburtii et Valeriani m. ¹⁶/₄ Magni ducis m. ⁴/₈ Alexandri pape et m. ¹⁵/₅ Sancti Halluardi martyris. ⁸/₇ Sanctorum in selio. ²⁹/₇ Olau regis et martiris. ⁴/₁₂ Barbare virginis.

Under ²²/₈, ²/₉ og ²⁶/₉ er fremdeles indført Dødsnoter, af hvilke jeg kun med Sikkerhed læser Slutningen af Optegnelsen ved ²/₉: „— — er artit Petrs a Hertanesi.“ Ogsaa paa Bogens første Blad er en norsk Indskrift.

¹⁾ Jeg skylder Kobberstikkabinettet og dets Chef Professor Springer en Tak for Tilsendelsen af de to Fotografier, som i Reproduktion er indføjede i Texten.